

Kür çayı ilə vidalaşma

Cəmil taqqıldayaraq gedən vaqonun içində hüznü kəndini, anasını, atasını, bacı-qardaşlarını, ən çox da Ninonu düşünürdü. İçi sıxılır, sıxıntıdan neyləyəcəyini bilmirdi.

Bir neçə gün olardı ki, kənddən çıxmışdı. Əsgərliyə aparılanları bir avtobusa doldurub hamısını Tiflisə göndərmişdilər. İlk dəfə həmin gün bir avtobusa minirdi. Kiçikkən bunun üçün can atardı halbuki.

“Belə minməkdənsə, heç minməzdim”, – deyə düşündü. Avtobus qərribə səslər çıxardaraq artıq tikintisi bitmək üzrə olan dəmiryolu boyunca irəliləyirdi. Şüşələrin əksəriyyəti yox idi. Qabaq tərəfdəki pəncərələrdən içəri xoş bir meh süzülür, avtobusda olanların üzlərini, boyunlarının arxasını oxşayıb arxa pəncərələrdən çölə çıxırdı.

Dəmiryol işçilərinin yanından keçərkən hamısı ayağa qalxıb pəncərələrə yapışaraq bir neçə gün əvvələ qədər tərküdükləri yeri və burada işləyən dostlarını görmək üçün birlərini əzdirər. Hamısı bir tərəfə doğru qaçanda avtobus da o yana tərəf əyildi. İşçilər də işlərini buraxıb bellərinə, kürəklərinə söykənib keçənləri maraqla seyr elədilər.

“Ay Mustafa!” – deyə içlərindən biri qışqırdı şüşəsiz pəncərədən başını çıxardaraq. Boğazı yırtılacaq kimi bağırır, əl eləyirdi. Belinə söykənmiş, o biri əlində tərdən

islanmış bir dəsmalla boynunun dalını silən gənc adının çağırıldığını eşidəndə diqqətlə o tərəfə baxdı. Əl eləyəninin öz həmkəndlisi olduğunu görəndə o da əl elədi, belini yelləyərək qarşılıq verdi:

– Uğurlar olsun!

Hər kəs tanışlarına, dostlarına və həmkəndlilərinə səslandı. “İsmayıl!”, “Məhmət!”, “Givi!”, “Tahir!”, “İbrahim!”, “Şahnaz!” Adlar bir-birinə qarışdı. Dost-tanışını görməyənlər də o həyəcanla görmüş kimi coşquya ortaq olur, bağırıb bir şeylər deyirdilər.

Kədərli bir təbəssümlə bir-birlərinə əl eləyib vidalaşdılar. On beş, on altı yaşlarında bir işçi qızın səsini isə heç kim eşitmədi: “Gülə-gülə, qardaş, yolun açıq olsun!” – deyirdi gənc qız göz yaşı tökərək. Qardaşı isə başını şüşədən çölə çıxartmış, gözlərini geniş açaraq qələbəliyin arasında harada olduğunu bilmədiyi bacısını axtarırdı. Avtobus keçib gedərkən bir anlıq qardaşla bacı göz-gözə gələ bildilər. Qardaş cəbhədə hər gün kəndini, ailəsini düşünəndə o ötəri vida anı ürəyini dağlayacaq və bacısının o son anki nəmli baxışları gözünün önündən getməyəcəkdi.

Bütün bu hadisələr və duyğu seli bir neçə saniyə içində yaşanmışdı. İşçilər geridə qalanda qardaş üzünü əlləriylə qapadaraq hönkürtü ilə ağlamağa başladı. Ürəyini boşaltdı. Kimi səssizcə, kimi hönkürərək ağlayır, bəziləri də özlərini çölü seyr edirmiş kimi göstərüb ağlamamaq üçün dodaqlarını dişləyirdilər.

Avtobusun keçməsi dəmiryolu çəkilişində çalışanların bir çoxu üçün sıxıcı və yeknəsəq keçən günü rəngləndirən bir hadisə idi. İçəridəkilər isə çox başqa, daha dərin və kədərli duyğular içindəydilər. Onlar hər şeylərini geridə qoyanlar idilər. Avtobus tozu dumana qatıb qəribə səslər

çıxararaq gözdən itərkən tanış simalara son dəfə vida etmiş olmağın kədərini daşıyırdılar ürəklərində. Dəmiryolu boyunca getdilər. Hamısı buranın tikintisində alın tərini, hətta qanını tökmüşdü. Hər qarışında zəhmətləri var idi. Sonunda bitir, rahatlığa qovuşuruq deyə sevinərkən indi hamısını cəbhəyə göndəridilər. Bu, tozda-torpaq içində çalışmaqdan daha pis idi. İşləyərkən, heç olmazsa, iki ay sonra ata ocağına dönüb öz döşəklərində yata bilirdilər. Amma cəbhədə hər şey başqa cür olacaqdı. Müharibənin nə qədər davam edəcəyini, nə zaman kəndlərinə dönə biləcəklərini heç kim bilmirdi. Əksəriyyəti dəmiryolu inşaatı üçün getdikləri yerdən daha uzağını görməmiş bu gənc insanlar avqust ayının yanırıb-yaxan istisində təlaşla bir-birlərinə sarıldılar.

Yolun lap kənarındakı Aqara kəndindən sonra Azqur qalasının xarabalıqlarını geridə qoyandan sonra son tanışlarına vida eləməyin kədərini yaşadılar. Hər kəs susmuşdu. Yolun buraya qədər olan qismini tanıyan çox idi. Amma bundan sonrasını görəndə, bilən də çox azdı. İçlərindən sadəcə birisi Tiflisə qədər getmişdi, o da çox kiçik ikən.

Avtobus qıvrılaraq gedən dağ yollarını aşarkən qalanın yıxılmış qüllələri bir döngədə yox oldu. Yolun kənarında onlara təpədən baxan təkəbbürlü qara qala yox olanda analarını, atalarını itiribmiş kimi boşluq hiss etdilər ürəklərində.

Geniş ovalıqlardan sonra mavi-yaşıl meşələrlə örtülmüş dağların sıldırım qayalarının kölgəsindəki kanalları keçib getdilər. Kür çayının ikiyə ayırdığı meşə bir vadi içindəki kənddən keçərkən gürcü sürücü “Bura Borjomidir”, – dedi. Havası ciyərlərə, astma xəstələrinə çox faydalı imiş. “Borjom” deyərdilər Ahıskada bu yerlərə. İçlərində bir çoxu Borjomini də tanıyırmış. Cəmil bura əvvəllər atla gəlmişdi.

Söhbətçil sürücü: “Buranın suyundan içən hər cür

xəstəlikdən qurtarır” – deyə davam elədi. Şəhərin içində insanlar taxta su qablarını və iri çəlləkləri arabalara yükləyirdilər. Müharibə heç kimin vecinə deyildi sanki. Yüklənən arabalar bir-birinin ardınca eyni istiqamətə doğru yola çıxırdılar. Yanlarından keçən, şüşələrinin çoxu qırıq olan bu paslı avtobusa baxmadılar belə. Kür çayı boyunca yollarına davam edərək Borjomidə bulaq suyuyla dolu çəlləkləri geridə buraxdılar.

Cəmil köpüklənərək axan dəli Uravel çayının qarşısındakı kiçik çeşmələri xatırladı. Ən isti yay günündə belə buz kimi olardı. Suyu necə də ləzzətli idi. Kəndlərindən Ahıs-kaya gedib gələrkən mütləq hər kəs orada dayanar, həm özü sərinləyər, həm də heyvanlarına bulağın gözündən su içirərdilər. Bulağın yaxınlarında kiçik sürüsüylə hər zaman bir çoban olardı. Bulağın gözündən daşan su torpaq yoldan süzülüb çaya qarışırdı. Torpağı yalayaraq keçən yoldakı bu su belə tərtemiz, şəffaf görünürdü. Kiçik quşlar və arılar yoldan axan suya qonar, rəngbərəng kəpənəklər qanadlarını açıb-bağlayaraq susuzluqlarını yatırırdılar, mövsümlük ömürlərinə can qatardılar.

Borjominin meşələri də Orsepin dağlarındakı meşələr kimi tutqun idi. Kür çayı daşların arasından daha da dəlisov axırdı buralarda. Borjomidən sonra da Kür çayı onları yalnız buraxmadı. Yolun bir tərəfində hey onları təqib elədi. Keçmiş dəmiryolunda bir-birlərini təqib eləyən kirli, qəhvəyi rəngli vaqonları seyr elədilər. Yaxında öz çəkdikləri yeni dəmiryolu işləməyə başlayanda üzərindən belə vaqonların keçəcəyini xəyal etdilər.

Borjomidən sonra bir qeyri-müəyyənlik, bir güvənsizlik hissi bürüdü onları. Naməlum bir qorxu sardı varlıqlarını. Bir-birlərinə daha artıq sıxıldılar fərqləndikdən olmadan. Artıq

dağlar, meşələr arxada qalmış, yerlərini geniş ovalıqlara, meyvə bağçalarına vermişdilər. Amma getdikcə genişlənən və suları daha açıq yaşıla, bəzən də xəfifcə qəhvəyi rəngə dönmən Kür çayı sadiq bir dost kimi onları izləyirdi. Şırıl-şırıl axarkən: “Qorxmayın, mən yanınızdayam, övladlarım!” – deyə sanki onlara pıçıldayırdı.

– Qori! – bir şəhərdən keçərkən sürücü dedi. – Çox hörmətli yoldaş Stalinin doğulduğu şəhərdir bura, – deyə davam etdi qürurlanaraq. Şəhərin qalasına baxarkən sanki Stalini qarşılarında görmüş kimi təsirləndilər.

– Baxın, baxın! Dağlarda qar var! – deyə kimsə həyəcanla qışqırdı. Barmağıyla uzaqları göstərirdi. Hər kəs yaxşıca görə bilmək üçün bir tərəfə yığılanda avtobus da astaca sola əyildi. İrəlidə, uzaqlarda divar kimi hörülmüş dağların təpələri ağappaqdı. Gördüklərinə inanmadılar. Ahıska da da dağlar var idi, amma bunlar kimi nəhəngini, ulusunu əvvəllər görməmişdilər. Dağların ağappaq zirvələrinə heyrətlə baxdılar.

– Şofer əmi, bunlar qardır?

Sürücü çox bilirmiş kimi danışdı:

– Qardır, əlbəttə. Nə bilmişdiniz? Pambıq deyil hər halda!

Gülməli bir şey söyləyibmiş kimi öz-özünə güldü.

– Bunlar Qafqaz dağlarıdır. Yay-qış oralarından qar əskik olmaz.

– Avqust ayında belə?

– Avqust ayında belə!

– Dağların o biri tərəfinə keçmək olur?

– Sərt keçidlərdən keçə bilər. Elə yerlər var ki, dağ keçiləri belə dırmana bilmir. Qaf dağına tanıyırsınız? Bax, o da oradadır.

– Bu nağıllardakı Qaf dağıdır?

– Bəs necə ?

Çox heyrətləndilər. Bir anlığa başqa bir dünyaya gedərək rahatlandılar. “Qaf dağı həqiqətən var imiş?” – deyərək aralarında danışdılar. Az müddətə də olsa, şüşəsiz avtobusun gurultusuna şən səslər, gülüşlər qarışdı.

– Əmi, Qaf dağı hansıdır?

– Buradan görünməz, arxadadır o.

– Əmi, bəs sən heç görmüsən Qaf dağını?

Gürcü sürücü bir az tərəddüd eləyərək: “Əlbəttə, görmüşəm!” – dedi.

Suallar daha da çoxalanda “Yüksəkdədir, soyuqdur” deyərək yaxasını qurtardı. Həyatında Qaf dağını görmək bir yana qalsın, bu dağlara indikindən artıq yaxınlaşmamışdı belə. Nə işi vardı oralarda? Aqlını qaçırmışdı ki, getsin oralara? “Mən düzənlik adamıyam. Dağlarda nə işim var?” – deyərək öz-özünə deyindi.

Dağlar gözdən itəndə yenə də susdular. Az sonra Tiflisin binaları göründü.

Tiflisə girəndə avtobusa daha dərin bir sükut hakim oldu. Yaşadığı böyük şəhərə gəlməyin sevinci və nəşəsiylə fit çalıb mahnı oxuyan gürcü sürücü istisna olmaqla, hər kəs narahatlıq içində idi. Yenə qeyri-müəyyənlik həyəcanı, yadlıq qorxusu yayıldı avtobusa. Halbuki bu qorxunun çox qısa müddət sonra dadacaqları qan və ölüm qorxusunun yanında boş bir şey olduğunu anlayacaqdılar...

Avtobus Kür çayından uzaqlaşdıqca stansiya istiqamətində getməyə başlayanda ürəkləri bir az da ağrıdı. Hamısı Ahıs-kadan bəri onları yalnız buraxmayan, qıvrılaraq axan bu sadıq dostlarına gözləriylə vida elədilər. O gözdən itəndə anadan, atadan, bacı-qardaşdan, nişanlıdan ayrılan kimi

qəhərləndilər.

Avtobus onları birbaşa stansiyaya gətirib dayananda heç kim aşağıya enmək istəmirdi. Sürücü: “Daha gözləməyin, gəlib çatmışıq. Hər kəs aşağıya ensin!” – deyə qışqıranda bir-birlərinə qısıllaraq ürkək addımlarla asfalt yola ayaq basdılar. Bir avtobus dolusu gənc – kiminin əlində boxça, kiminin arxasında bir çuval, haraya gedəcəyini bilmədən çəkingən addımlarla stansiya binasına doğru getdilər. Bina çox böyük və möhtəşəmdi. Yol boyunca belə nəhəng bir tikili görməmişdilər. Hər daşı sanki başqa bir ustanın əlindən çıxmışdı. Hər tərəfdə insan qaynayırdı. Sanki qarışqa yuvasına girmişdilər.

– Bir-birimizdən ayrılmayaq! – biri dedi.

– Ayrılmayaq! – deyə digərləri də bir ağızdan təkrar elədilər.

Stansiya önündəki kütlənin içərisinə qarışmadan beləcə durub insanlara tamaşa elədilər. Onların bu utancaq halını görə bir zabit iki əsgərin müşayiəti ilə ayaqlarını yerə döyə-döyə yanlarına gəldi. İki əlini belinə qoyub əmr vermiş kimi rusca soruşdu:

– Haradansınız?

Cavab vermədən bir-birlərinə baxdılar.

– Haradan gəlirsiniz? – bu dəfə zabit qışqırdı.

– Yenikənddən, – bir nəfər alçaq səslə cavab verdi, günahkar kimi titrəyərək.

– Çobaret, – dedi yanındakı çəkinərək.

– Zilan, – bir başqası dedi.

Zabit əməllicə hirsləndi:

– Mənə nə kəndinizdən? Hansı rayondan gəlirsiniz?

– Ahıskadan! – hamısı bir ağızdan cavab verdilər.

– Hər kəsin sənədləri üstündədir?